

Seminar Dansk Landbrugsmuseum, Gl. Estrup.
Gamle husdyrracer: Mad med merverdi og til bruk i
Naturplejen.

Villsau på den norske vestkyst.

Mons Kvamme, Lyngheisenteret, Norge.

Utegangersau av gammel norrøn rase

- Gammel sauerase som gir effektiv naturpleje og spennende nisjeprodukter
- Et eksempel på en suksesshistorie med produkter fra gamle husdyrraser
- Villsauholdet fremmer salget av produkter fra andre dyr i naturplejen
- Bidrar til å opprettholde biodiversitet

Utegangersau av gammel norrøn race.

- En av de mest opprinnelige saue-rasene i Nord-Europa.
- Små og hardføre dyr.
- Både vær og mange av sauene har horn.
- Dobbelt ull med dekkhår og underull.
- Kort hale.
- Alle farger.

Villsau

- Populærnavn på den gamle utegangersauen.
- Siden 1995 beskyttet merkevare.
- Dyra går ute hele året normalt uten tilleggsforing.
- Ikke ville i juridisk forstand: de eies av kystbønder eller andre i lokalsamfunnet.

Lamming og merking

- Lammer fritt ute i april/mai.
- Trenger ikke tilsyn under lammingen
- Forlater flokken noen dager - må ikke forstyrres under lammingen.
- Sterke mor/lam bindinger.
- Sterk flokkinstinkt.
- Alle lam skal merkes ved første sanking etter lamming.

Når utegangersauen skal sankes beviser den hvorfor den også kalles for villsau. Dyrene løper fort, klatrer som geiter og hopper som gaseller. De "flyr" over en voksen mann uten besvær.

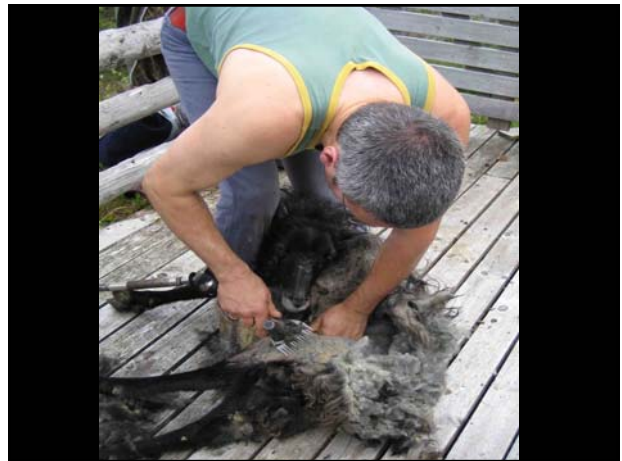
Sauesanking

- To ganger i året, juni og oktober
- Foregår tradisjonelt som manngard
- Trenede fårehunder kan være til stor hjelp
- Ukvalifiserte hunder blir jaget av sauene
- Sauene må jages mot ledegjerder og samles i innhegning

Junisanking

- Lammene skal merkes
- Sauene skal klippes eller avulles på annen måte (dyrene slipper ullfellen naturlig når den nye ullen begynner å vokse ut)
- Alle dyr gis medisin mot innvollsparasitter etter som de går på samme beite hele året

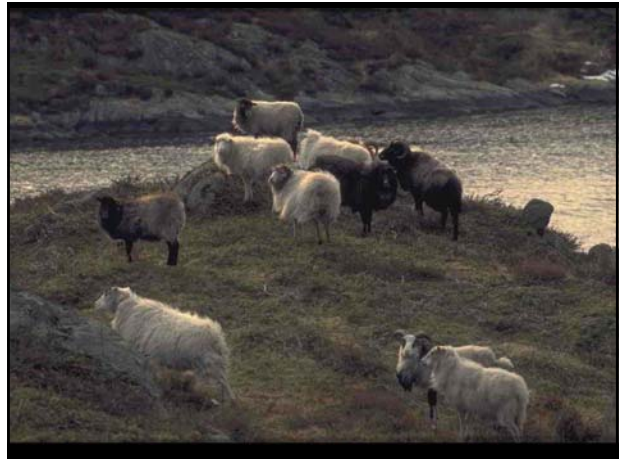

Oktobersanking

- De dyr som skal slaktes tas ut
- Alle værlam må fjernes for å unngå innavl
- Årslam til fremtidig livdyr sendes på egne beiter første vinteren for å unngå "lammelam"
- Værene slippes til i slutten av november for å unngå lamming for tidlig på våren.
- Slakting til eget forbruk tillatt
- All slakting for salg må foregå på godkjent slakteri

- Villsauen er perfekt tilpasset til å leve ute hele året i det klima og med de ressursene som finnes langs vestkysten av Norge.
- Må ha tilgang på røsslyng (hedelyng). Med sine vintergrønne blader har den uendret forverdi gjennom året.
- Spiser også tang, lignoser og selvfølgelig gress og urter når det er tilgjengelig.
- Gammel rase, dette var vikingenes sauerase og ble spredd av dem over hele det Nord-Atlantiske området.

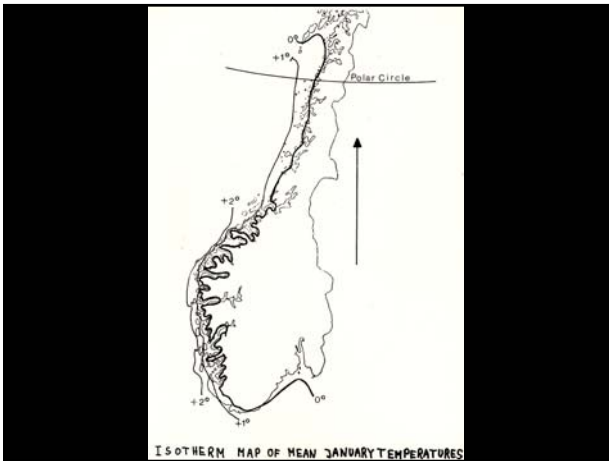

Fårehyrde på Foula, vest for Shetland

Tang- og tarespisende sauer på Orknøyene

- Villsauholdet har tradisjonelt vært konsentrert i kystområdene hvor gjennomsnittlig vintertemperatur er over null grader.
- Dyrene er i godt hold gjennom vinteren, selv om det i perioder kan komme en del snø.
- På samme måte som reinsdyrene på fjellet, evner villsauen å grave seg gjennom snøen for å finne mat.
- Tilleggsfor (høy eller grovfor) er normalt ikke nødvendig, men blir gitt i spesielt snørike perioder, særlig i nordlige kyststrøk.

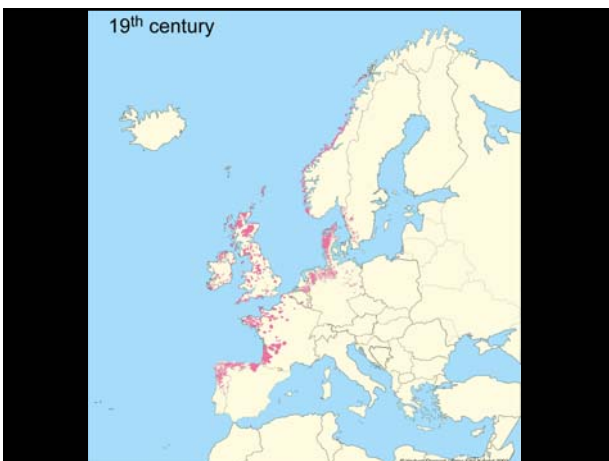
Villsauhold og lyngheier.

- Velholdte lyngheier er den beste måten å sikre gode beiter og tilstrekkelig vinterfôr til villsauene.
- Villsaudrift er den beste måten å pleie lyngheiene.
- Lyngheier og villsauhold er ektefødte barn av kystbøndenes virksomhet gjennom 5000 år.

Anthropogene lyngheier er en felles Vest-Europeisk kulturlandskapstype. I hele sitt utbredelsesområde er de:

- Dominert av dvergbusker med stort innhold av røsslyng
- De var en viktig del av gårdenes tradisjonelle beitegrunnlag
- Brukt til helårsbeite for husdyr
- Vedlikeholdt ved bruk av kontrollert hede-brenning som en viktig del av landskapspleien

Kontrollert hedebeurning

- Integrrert del av kystlandbruket i 5000 år
- Gir optimal kvalitet på lyngbeitene
- Hindrer tilgroing av busker og trær
- Omtrent 5 - 10% av gårdens lyngbeiter bør brennes hvert år
- Må gjøres om vinteren/tidlig vår for å unngå skade på røtter, frø og jordsmonn
- Må planlegges godt slik at bare ønsket areal brenner. Ikke vanskelig med litt erfaring.
- I dag går bøndene på kurs for å lære teknikker som deres forfedre brukte hvert år.

Frisk, grønn røsslyng i januar, 5 år etter beurning

Kontrollert hedebeurning fjerner uønsket tilgroing med busker og kratt

Norsk Villsaulag

- Stiftet i 1995 på Austevoll.
- Landsdekkende omsetningsorganisasjon etter samvirkeprinsippet.
- Eier merkevaren Villsau, som er en kombinasjon av rase og driftsform etter fastlagte kvalitetskrav.
- Sikre forbrukerne villsauprodukter.
- Sikre produsentene rimelig betaling.
- Har ført til økende etterspørsel.

Kvalitetskrav Norsk Villsaulag

- Lever ute hele året.
- Ekstensiv produksjon
- Skal ha tilgang på lynchheiberer.
- Dyrene skal være skikkelig merket slik at eierne kan identifiseres.
- Ukentlig tilsyn.

Kvalitetskrav Norsk Villsaulag 2

- Skal sankes 2 ganger om året:
 - Juni for merking av lam og avulling
 - Oktober for uttak av dyr til slakt
- Tilleggsfor (høy eller grovfor fra rundballe) kun under ekstremforhold om vinteren, skal ikke overstige 20% av totalt foropptak.
- Kraftfor må ikke brukes til produksjonsformål.
- Ikke tillatt med fortilsetninger som antibiotika, veksthormoner eller GMO.

Kursvirksomhet i regi av Norsk Villsaulag

- Villsauhold og dyreetikk
- Spesielle arbeidsoppgaver knyttet til villsaudriften
- Omsetning av slakt og andre produkter
- Kontrollert hedebeurning og andre tiltak for å holde beitene i god stand
- Bruken av ull og utvikling av andre produkter

Vi kommer gjerne og holder kurs – ta kontakt med en av oss!

KURSPAKKER:

- 1. GRUNNKURS:**
 - For nybegynnere og andre interesserte
- 2. VIDEREÅENDE KURS:**
 - For de som har gjennomført kurs 1
 - For bønder som ønsker å drive med villsauholdt og har bestemmelseskaper om sau
 - For de som har erfaring med villsauholdt

SPECIALKURS:

- Lynghesteving
- Tving og bearbeiding av ull
- Farging av ull
- Skinnfarging
- Horn og bein
- Kreativ bruk av ull
- Valg av sønder
- Hjemmeslaktning
- Partering av slakt
- Følgeresning
- Njepsmarkedsføring

VILLSAUEN – en ressurs for KYSTNORGE

VILL SAU
Helse og omsorg
På det beste

Kontakt oss for utførligste prosjekt om villsauehaldet.

Hilde: TEL: 57 74 40 54 - Mobil: 481 26 752
Karin: TEL: 55 13 68 88 - Mobil: 952 15 399
Moni: TEL: 55 90 14 72 - Mobil: 920 32 447
www.villsau.no

800 importerer till kystlyngheier til kystlandskapet!

Ull som ressurs

Karin er tilskuer og kunsthandwerker med eget verksted. Hun er treningsleder i Kultur Pans med hvalde og verksteder i Kaldvig Lige og Porsland. Hun har skrevet med fokus på ull fra villsaue i mange år, og er en av landets fremste på villsaue ull. Hun fremmer villsauehaldet og underretning i titt og utland. Karin er leder av Helse og omsorg.

Lyngheiskjøtsel

Moni er helse og omsorg i Tvedestrand i Rogaland. Hun har mange års erfaring med villsauehaldet og lang erfaring i helse og omsorg. Moni har mange års erfaring med villsauehaldet og lang erfaring i helse og omsorg. Moni har mange års erfaring med villsauehaldet og lang erfaring i helse og omsorg.

Stell og hold av villsaue

Hilde er en av landets fremste på villsauehaldet og lang erfaring i helse og omsorg. Hilde har lang erfaring med villsauehaldet og lang erfaring i helse og omsorg. Hilde har lang erfaring med villsauehaldet og lang erfaring i helse og omsorg.

Karin tilbyr:

- Produktutvikling
- Produktutvikling
- Kurs i tving av villsaue og tekstiler
- Tur og konferanser innen kunst, kultur og håndverk
- For små bedrifter i tillegg til tving og tekstiler

Karin Høygaard, Skjolden 85, 5239 Rådal
Telefon: 55 13 68 88 - Mobil: 952 15 399
E-mail: karen@villsau.no
E-mail: mona@villsau.no

Moni Kvanne, Nordmarkstun 1, 5005 Kvern
Telefon: 55 90 14 72 - Mobil: 920 32 447
E-post: mona@villsau.no

Hilde Rasmussen, Østmark 1, 5005 Kvern
Telefon: 57 74 40 54 - Mobil: 481 26 752
E-post: hilde@villsau.no

Kjøttprodukter

- Tilskåret kjøtt
- Malt kjøtt
- Spekemat
- Pinnekjøtt
- Smalahove

Villsaukjøtt selger godt grunnet

- Smaken
- Lavt fettinnhold
- Eksotisk (villsau som merkevare)
- Miljøvennlig og økologisk
- Positiv effekt på landskapet og spesielt viktig for bevarelsen av kystlyngheiene.

Andre effekter av villsauholdet

- Det åpne kystlandskapet er attraktivt for friluftsliv og rekreasjon
- Honningprodusentene er avhengige av røsslyngdominerte kystlyngheier for å lage lynghonning av høy kvalitet
- Positiv effekt på insektliv og biologisk mangfold generelt

- Økologisk og bærekraftig produksjon basert på lokale ressurser.
- Vesentlig betydning for å opprettholde det tradisjonelle kulturlandskapet på kysten.
- Ikke intensiv og ikke industriell produksjon i liten målestokk.
- Skarp kontrast til konvensjonell agro-industriell produksjon.
- Produkter som treffer moderne forbrukeres økende bevissthet for ren og trygg mat med lokal opprinnelse.
- Stor genetisk variasjon gjør villsauen til en levende genbank for fremtidens saueraser.

